

תהליכים המאפיינים יצירת הומור בשיעור של מרצים ומורים במוסדות להשכלה גבוהה

מאת: ד"ר ורדה אינגלס, - אוניברסיטת בר אילן, המכללה לחנ"ג ע"ש זינמן במכון וינגייט

פרופ' שלמה קניאל – אוניברסיטת בר אילן, מכללת אורות

vardai@wincol.ac.il

kaniels@mail.biu.ac.il

Humor Creation Process Characteristics in Lecturers and Teachers' Lessons in Higher Education

Varda Inglis – Bar Ilan University, Zinman College for Physical
Education and Sport in Wingate Institute

Shlomo Kaniel - Bar Ilan University, Orot College

תקציר

ההומור הוא מושג רחב המתייחס לכל דבר שאנשים אומרים או עושים, שמתקבל כמצחיק והגורם לאחרים לצחוק, כמו גם תהליך מנטלי שנמצא ביצירה או בקבלה של גירוי משעשע כזה, וגם בתגובה החיובית של הנאה. בתהליך זה היחיד חווה התנסות מנטלית של גילוי או יצירת רעיונות, מאורעות או מצבים מגוחכים, או אבסורדיים של אי הלימה.

נמצא כי הומור מעלה רגשות חיוביים כלפי הקורס האקדמי וכלפי המרצה המלמד אותו וערכו בכיתה הוא במידת הקשר האישי הבלתי אמצעי שנוצר בין המרצה לסטודנט. בנוסף, ההומור עוזר לסטודנטים ללמוד טוב יותר ומוביל להישגים טובים יותר, וזאת בזכות המכניזם הפועל בהומור. מחקרים מועטים בלבד בחנו את מאפייניו של ההומור בזמן השיעור.

מטרת המחקר הנוכחי היא לבחון את מאפייני ההומור בהוראה: התזמון של ההומור בשיעור, מקור הרמזים להומור שמשמש בהם המרצה כדי ליצור הומור, העקביות בשימוש בהומור על ידי המרצה והקשר בין הערכת יצירת הומור המורה ומספר קטעי ההומור שהוא מפיק בשיעור.

משתתפי המחקר היו 34 מרצים שאותרו בתשעה מוסדות שונים ושהומלצו על ידי סטודנטים כבעלי חוש הומור (28) או כחסרי חוש הומור (6). 91 שיעורים של המרצים הנבדקים צולמו בוידאו

מתוכם נגזרו 735 קטעי הומור. מתוך קטעי ההומור נאספו הנתונים: קודד אורך קטע ההומור ומיקומו בשיעור, קודדו מקורות הרמזים להומור וכן נעשתה הערכת שופטים לגבי דרגת ההומור של המרצה לכל קטעי ההומור. בנוסף, 1,530 סטודנטים צפו על אותם המרצים, ומילאו שאלון סוציומטריה של הומור (Ziv, 1981).

מתוך 91 השיעורים, 10% היו שיעורים קצרים של 45 דקות לערך ושיעורים אחרים היו של כ-90 דקות. נבדקו מספר קטעי ההומור ב-5 דקות ראשונות ובכל 15 דקות שלאחר מכן. נמצא כי ב-5 הדקות הראשונות בשיעור הארוך נמצא אחוז דומה של קטעי הומור לכל אחד מ-15 הדקות הבאות בשיעור. בשיעור הקצר נמצא כי 37.5% מקטעי ההומור בשיעור מופיעים בתחילת השיעור בחמש הדקות הראשונות. אחוז זה דומה לאחוזי ההומור בכל אחד משני חלקי השיעור האחרים. בעוד שבשיעור הקצר רבע השעה האחרונה (30-45 דקות) מספר קטעי ההומור הוא נמוך, בזמן הזה בשיעור הארוך מספר קטעי ההומור הוא הרב ביותר.

מקורם של הרמזים להומור נבחנו בכל קטעי ההומור שהוצאו מתוך השיעורים. נמצא כי 43% מרמזים להומור הגיעו מחומרי ההוראה, 35% נבעו מהסטודנטים, 9% היו רמזים שנבעו מחומרי ההוראה ומהסטודנטים יחדיו, 5% היו תוצאה מהסיטואציה, 4% מסביבת ההוראה (דלת נפתחת) וקרוב ל 2% בלבד מהמורה (הומור עצמי).

תוצאות המחקר מלמדות על הדינמיקה המתרחשת בשיעור: בחמש הדקות הראשונות של השיעורים, מפיק המורה יותר הומור ביחס להמשך השיעור, ככל הנראה כי ליצור את הקשר הבלתי אמצעי עם הסטודנטים, קשר שבא לידי ביטוי גם במקורם של הרמזים להומור הבאים ברובם מהסטודנטים ומחומר הלימוד. המורה יוצר הומור בעקביות בכל שיעוריו ומוערך גבוה יותר ככל שמספר קטעי ההומור רב יותר. המחקר הנוכחי שופך אור על התהליכים הקורים בשעת שיעור שבו קיים הומור, תהליכים המסבירים את תרומתו של ההומור ללמידת הסטודנטים כפי שתואר בסקירת הספרות הרלוונטית.

- מילות מפתח: הומור, תזמון הומור, דינמיקה בכיתה, רמזים להומור.
- Humor, humor timing, dynamic in the classroom, humor clues